

Lai mežs paliktu vietējo rokās

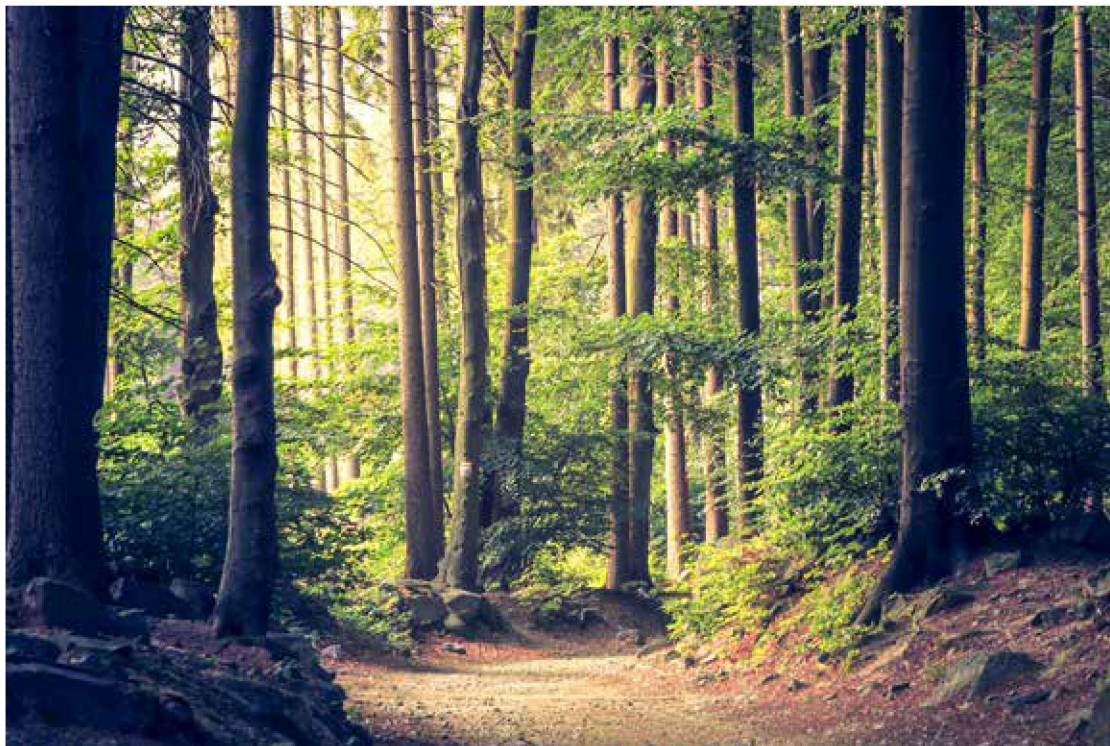
Ir simtiem uzņēmumu, kas piedāvā mežu nocirst, bet cik to piedāvā apsaimniekot? Kooperatīvs ir viens no risinājumiem, lai meži saglabātos Latvijas iedzīvotāju īpašumā.

KOPĪGS MĒRKIS

Kooperatīvos iesaistās ļoti dažādi meža īpašnieki – gan pieredzējuši, gan bez pieredzes, piemēram, cilvēki, kuri mežu ir mantojuši no saviem vecākiem. „Iemesli, kāpēc vairumā gadījumu cilvēki iesaistās kooperatīvā, ir līdzīgi – nav laika mežu apsaimniekot, pašiem trūkst pieredzes un zināšanu, kā arī ir vēlme apsaimniekot savus īpašumus ilgtspējīgi. Protams, iemesls ir arī finansiāls ieguvums, kopīgi apsaimniekojot mežus. Tie ir cilvēki ar atšķirīgu pieredzi un zināšanām, taču ar kopīgu mērķi – mežu nepārdot, bet apsaimniekot. Šis ir ļoti svarīgs aspekts, ko arī mēs vienmēr uzsvēram, jo ilgtermiņā ieguvums no meža apsaimniekošanas būs lielāks,” stāsta MPKS *Mežsaimnieks* valdes priekšsēdētājs Māris Dreija. Pašlaik darbojas simtiem uzņēmumu, kas piedāvā mežu nocirst, bet rodas jautājums, cik to piedāvā apsaimniekot? Kad ir veikta mežizstrāde, nepieciešams mežu atjaunot, taču daudzi privātie mežu īpašnieki nezina, kā to darīt – kā gatavot augsnī, kur ņemt stādus, kad un kāpēc jāveic jaunaudžu kopšana, kas to visu var izdarīt un kādas ir izmaksas. Un šajā situācijā bieži tiek pieņemts lēmums īpašumu pārdot. Pēc tam to nereti iegādājas dažādi pārpircēji vai starpnieki, kuri izsaimnieko mežu pilnībā, domājot tikai par maksimālu peļņu pēc iespējas īsākā laika periodā. Kooperatīvam ir diametrāli pretējs mērķis – izmantojot gadu desmitiem krātās meža pētnieku zināšanas un pieredzi, ilgtspējīgi mežu apsaimniekot un veidot veselīgu un kvalitatīvu mežu, nodrošināt pilnu apsaimniekošanas ciklu, sākot no stādīšanas un beidzot ar mežizstrādi. Tas nodrošina maksimālu labumu meža īpašniekam, un meži paliek Latvijas iedzīvotāju īpašumā, uzsvē M.Dreija.

LAI SAIMNIEKOTU EFEKTĪVĀK

Zemkopības ministrijas (ZM) Meža departamenta meža nozares stratēģijas un atbalsta nodaļas vadītāja vietniece Ilze Silamiķe stāsta, ka ministrija pašlaik nav veikusi analīzi, cik daudz meža īpašumu ir Latvijas pilsoņu rokās. Daļa meža īpašumu pieder ārvalstniekiem, bet lielākā daļa tomēr atrodas vietējo meža īpašnieku rokās. Arī gadījumā, ja īpašums vairs nepieder Latvijas pilsoņiem, tā apsaimniekošanā tomēr tiek iesaistīti vietējie darbinieki. Parasti ārvalsts investors meža īpašumu pērk ar domu to attīstīt, lai gūtu peļņu, nevis turētu dīkā, kas ne vienmēr notiek vietējo īpašnieku privātpašumā, jo tam nepietiek spēka, zināšanu un varēšanas. Līdz šim tie, kas Latvijā iegādājušies īpašumu, to apsaimniekošanu veikuši ļoti cienjami.

Tomēr mums ir būtiski kopīgi panākt, lai arī vietējie meža īpašnieki izprot meža vērtību un nodrošina kvalitatīvu meža apsaimniekošanu ilgtermiņā. Kooperācija var palīdzēt šo mērķi sasniegt.

Vai kooperācija varētu būt labs instruments, lai meži saglabātos vietējo meža īpašnieku rokās? „Ceram, ka cilvēkam, kurš nav aktīvs meža apsaimniekošanā, iestājoties kooperatīvā, notiek pārvērtiens un ar kooperatīva palīdzību saimniekošana top aktīvāka, kvalitatīvāka un mērķtiecīgāka. Meža nozarē uz īpašumu konsolidāciju neskatāmies kā uz bubuli, bet veidu, kā meža zemes tīktu apsaimniekot efektīvāk. Turklāt konsolidācijā lielākajā daļā gadījumu piedalās vietēja kapitāla uzņēmēji. Kooperācija būtu veids, kā, nepārdodot savu īpašumu, saimniekam būtu iespēja apsaimniekot savu mežu labāk, gūstot labumu arī sev. Tā ir arī iespēja attīstīt savu īpašumu un gūt papildu ieņēmumus,” skaidro I.Silamiķe.

Vai jāaug kooperatīvu skaitam? Tas esot labs jautājums, vai jāaug kooperatīvu skaitam vai dalībnieku skaitam kooperatīvos. Kad kooperatīvi vēl tikai veidojušies, šķita, ka tas notiks pa reģioniem – cik novadu, tik meža īpašnieku kooperatīvu. Bet dzīve darījusi savu, un pašlaik kooperatīviem ir biedri visā Latvijā. Līdz ar to nav pamata teikt, ka mums vajag piecus kooperatīvus – katram reģionam savu, saka I.Silamiķe. Tagad reāli darbojas trīs meža īpašnieku kooperatīvi un vairāk pat nesot vajadzīgi. „Galvenais, lai mazāk aktīvie meža īpašnieki iestājas kooperatīvos un darbojas. Ir jāaudzē esošo kooperatīvu biedru skaits,” uzskata ZM pārstāve. Kā piemēru viņa min gaudkopības nozari, kur

izveidota stipra kooperācija. Lai runātu par skandināvu modeļa ieviešanu, kooperatīvu biedru skaitam gan jābūt lielākam. „Skandināvijas valstīs ir maz meža īpašnieku, kuri nedarbojas kooperatīvos, savukārt pie mums situācija ir pretēja. No aptuveni 100 tūkstošiem meža īpašnieku pat desmitā daļa nav kooperatīvos, līdz ar to vēl ir lielas iespējas izaugsmei,” uzsvē I.Silamiķe. Tiesa, ne vienmēr saimnieki domā par nākotnes perspektīvu, lai savu mežu apsaimniekotu ilgtspējīgi. Īpaši pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā cilvēki vairāk vērsti uz īstermiņa risinājumiem. Lai situāciju mainītu, ZM sadarbībā ar Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociāciju un Latvijas Meža īpašnieku biedrību (LMĪB) cenšas izglītēt meža īpašniekus, rīkojot seminārus un apmācības.

SVARĪGAS IR ZINĀŠANAS

Mūsdienās meža īpašumu apsaimniekošanas iespējas ģimenēm ir krietni vien lielākas nekā pirms desmit gadiem, uzsvē LMĪB vadītājs Arnis Muižnieks. Kooperācija attīstās, un tas dod labu iespēju meža īpašniekiem iesaistīties šajā kustībā un apsaimniekot savus īpašumus. Lai arī visā Latvijā darbojas tikai pāris meža īpašnieku kooperatīvu, LMĪB vadītājs neredz šķēršļus, lai tas turpinātu izaugsmi un papildinātu savas rindas ar jauniem dalībniekiem. Tiesa, nebūtu slikti, ja pieaugtu konkurence un veidotos vēl kāds jauns kooperatīvs, jo „konkurence palīdz domāt, kā labāk saimniekot”.

A.Muižnieks domā, ka pietrūkst informācijas par kooperācijas ieguvumiem. Lai gan padomju laiki jau sen beigušies, vecākā paaudze

tos labi atceras, un, iespējams, tas ir iemesls, kāpēc nav vēlmes kopīgi saimniekot. Jāņem vērā arī tas, ka aizvadītajos gados nodibinājušies daudzi uzņēmumi, kas piedāvā meža apsaimniekošanas pakalpojumus saviem klientiem. „Lai savs īpašums nav jāpārdod, tā apsaimniekošanu var uzticēt arī kādam kooperatīvam, līdz ar to vēl ir lielas iespējas izaugsmei,” uzsvē A.Muižnieks. Vēl viena iespēja – mācīties un iegūt jaunas zināšanas. Ja salīdzina ar deviņdesmitajiem gadiem, daudzu meža īpašnieku zināšanas par labu mežsaimniecības praksi un meža vērtību ir tikai augušas. Tiesa, arī pašlaik nereti ir grūti pašiem apsaimniekot mežu, kā arī sameklēt nepieciešamos pakalpojumus. Muižnieks vērs uzmanību, ka LMĪB savā mājaslapā piedāvā nozarē atzītu speciālistu tiešsaistes seminārus, video lekcijas un vebinārus, kuru laikā visi interesenti var apgūt nepieciešamās zināšanas gan par meža apsaimniekošanu, gan citiem aktuāliem jautājumiem. Plašākas zināšanas un daudzveidīgāka informācija par kooperācijas labumiem ļautu pašiem meža īpašniekiem pieņemt svarīgus lēmumus savu mežu apsaimniekošanā, skaidro A.Muižnieks. Kooperācijas priekšrocība – tā ļauj koncentrēt saražotās produkcijas apjomu, iegūstot piemaksas par pārdoto koksni, kas nav iespējams katram individuālam saimniekam.

SKANDINĀVU PIEMĒRS

Meža īpašniekam vajadzīgs partneris, kam viņš var uzticēties, uzskata biedrības *Meža īpašnieku*

kooperācijas atbalsta centrs valdes priekšsēdētājs, lielākā meža īpašnieku kooperatīva *Mežsaimnieks* dibinātājs Grigorijs Rozentāls. „Meža īpašniekam uzticība vajadzīga, lai viņš zinātu, ka saņems godīgu samaksu par kokmateriāliem vai tiks pie stādiem, ja būs tāda vajadzība,” viņš stāsta. G.Rozentāls atzīst, ka ļoti svarīgs ir kooperatīva darbības caurspīdīgums. Un to, kāds būs kooperatīvs, nosaka paši īpašnieki. G.Rozentāls domā, ka jāņem piemēri no Skandināvijas, kur izveidota caurspīdīga un labi strādājoša sistēma. Daudziem nozares spēlētājiem būtu interesants zviedru vai norvēģu modelis, kur katrs trešais meža īpašnieks darbojas kādā kooperatīvā. Diemžēl Latvija līdz šim nav gājusi skandināvu ceļu. „Skandināvu modelis ir ļoti dārgs, jo lēmumu pieņemšana notiek daudzpakāpju līmenī – nomināciju komisijas, reģionālās valdes, pilnvaroto sapulces. Arī viņi ir daudz kļūdījušies un izgājuši smagu mācīšanās ceļu. Piemēram, Zviedrijā no vairāk nekā 50 meža īpašnieku kooperatīviem palikuši četri. Viņiem tas ritenis bija jāizgudro no jauna, bet mums tas vairs nav jādara,” skaidro G.Rozentāls. Tas esot vienīgais veids, kā radīt stabilu meža īpašnieku kooperatīvu. Ar ko Latvija atšķiras no Zviedrijas? Latvijas meža kooperatīvos biedru skaits sasniedzis tūkstoti, bet tas nozīmē, ka no aptuveni 100 tūkstošiem kopējā meža īpašnieku skaita ir aptverta maza daļa, kam neesot lielas ietekmes uz kopējo situāciju nozarē. Ja zviedriem viena meža īpašnieka vidējā meža platība ir ap 50 ha, mums – vien 10 ha. „Vienīgais veids, kā strādāt, ir iet skandināvu ceļu, kur kopsapulču dalībniekus ievēl līdzīgi, kā mēs ievēlam parlamentu, un tad parlaments pieņem lēmumus mūsu vietā,” skaidro G.Rozentāls. Skandināvu modeļa ieviešana ļautu kooperatīvus padarīt prognozējamākus un drošākus, lai tos respektētu gan finanšu iestādes, gan politiķi un likumdevēji.

Informāciju sagatavoja biedrība *Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija* par Meža attīstības fonda piešķirtajiem līdzekļiem projektā Nr. 22-00-SOMF10-000024.

